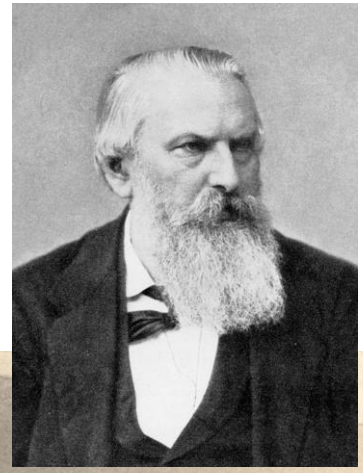

Hermann Brehmer

Sanatorium

Det första sanatoriet öppnades 1858 i Tyskland av läkaren Hermann Brehmer i bergskedjan Riesengebirge i Niederschlesien. Avsikten var att bota tuberkulos "genom hygienisk-dietisk kur i sluten anstalt". Sådana inrättades senare över hela världen, i Sverige först rätt sent. Fram till 1891 fanns det här ännu inga möjligheter att få speciell sjukvård för tuberkulos, men då öppnades det första sanatoriet i Mörsil nära Åre. Det var i privat regi, och samhälleliga insatser dröjde ännu ett decennium till.

Det blev en stor förbättring när kung Oscar II år 1897 anslog hela 2,2 miljoner kronor till statliga s.k. jubileumssanatorier. Medlen hade samlats in med anledning av hans 25-årsjubileum på tronen, och kompletterades av riksdagen. Sanatorierna anlades i Hålahult strax norr om Örebro (1900), Österåsen vid Sollefteå (1901) och Hässleby nära Eksjö (1901). Spenshult nära Halmstad tillkom 1913, också det som ett statligt jubileumssanatorium. De fyra hade sammanlagt omkring 500 vårdplatser.

Vejbystrand från år 1903 Kronprinsessan Viktorias kustsanatorium för skrofulösa barn och från 1912/1913 Broby sanatorium. I Malmöhus län fanns från 1915 Orups sanatorium, tuberkulossjukstugan i Klågerup (från c:a 1936), lungkliniken på Lunds lasarett (från 1918 / 1926) och från 1921 Ljungsäters sanatorium i Ljunghusen. Malmö stad och staden Helsingborg stod vid denna tid utanför landstingen. Malmö stad hade 1912-1939 en sommarkoloni i Höllviken för tuberkulösa barn, från 1915 del av sanatoriet i Orup, och från 1907/1932 lungkliniken vid Malmö Allmänna Sjukhus. Helsingborgs stad drev från 1910 tuberkulosvård vid Kungshults lungsjukhus vid Helsingborg, och hade dessutom länge ett vårdavtal med sanatoriet i Spenshult i Halland. Staden Trelleborg hade från 1936 till mitten på 1950-talet också en sommarkoloni i Höllviken för barn med tuberkulos i sin hemmamiljö.

Hällnäs sanatorium (Centralsanatoriet i Hällnäs) var en sjukvårdsinrättning vid Hällnäs i Vindelns kommun i Västerbotten.
Det första förslaget till ett sanatorium i Västerbotten väcktes i landstinget 1904 men först 1926 invigdes Västerbottens läns centralsanatorium, kallat Hällnäs sanatorium för behandling av lungtuberkulos. Det byggdes på en höjd över Vindelälven, 273 meter över havet. Sanatoriet är i sin stil tidstypiskt. Byggnadens arkitekt var Klas Boman och byggmästare var Strömberg och Bäckström från Umeå.

Hällnäs sanatorium

Från Sydsvenska Medicinhistoriska sällskapet

Tyringe badanstalt och sanatorium var en privat organisation som startade 1905, men den var mer inriktad på vila, social samvaro och rekreation än på tuberkulosvård, och bör inte räknas som sanatorium i dagens mening.

Mentalpatienter levde ofta under miserabla förhållanden, med hög sjuklighet i tuberkulos som följd. Så sent som 1954 inrättades därför två avdelningar för tuberkulosvård på St Lars sjukhus i Lund i var sin vårdpaviljong med vardera 63 platser. Tack vare sjukdomens tillbakagång kunde byggnaderna några decennier senare göras om till vårdhem för äldre. På mentalsjukhuset St Maria i Helsingborg ordnades också under ungefär samma tid speciella avdelningar för tuberkulosvård.

I Blekinge tillkom Furs sanatorium på privat initiativ år 1909.

I Halland tillkom Apelvikens kustsanatorium vid Varberg (1904), Sundsholms sanatorium 1907 i Breared (urprungligen i privat regi; nedlagt 1916) och Fagereds sanatorium i Lia (1912) utöver jubileumssanatoriet i Spenshult öster om Halmstad (1913).

I Sverige öppnades det första sanatoriet i Mörsil 1891. Störst problem vållade den smittsamma tuberkulosen i städerna, och 1910 stod det största sanatoriet i Sverige, Stockholms stads sanatorium (i dag Söderby sjukhus) med 440 vårdplatser, färdigt i Salem utanför Stockholm. Ett annat av de mer imponerande sanatorierna, Sävsjö sanatorium, går att återfinna i Sävsjö på Småländska höglandet. Vid sin öppning 1907 var det Sveriges största och den böjda sanatoriebyggnaden är än idag norra Europas största träbyggnad. Samtliga län uppförde under 1900-talets första decennier ett eller flera sanatorier. Svenska nationalföreningen mot tuberkulos (senare Hjärt-Lungfonden), skapad 1905 efter påtryckningar av bland andra Allmänna läkareföreningen (senare Sveriges läkarförbund) och Svenska läkaresällskapet, var initiativtagande till öppnandet av flera av de tidiga sanatorierna. Kungafamiljen engagerade sig och initierade uppförandet av tre så kallade jubileumssanatorier.

Även i Sverige avvecklades sanatorierna under decennierna efter andra världskriget. Flera används idag för annan sjukvård som långvård eller rehabilitering.

Kronprinsessan Victorias kustsanatorium för skrofulösa barn

Under 1800-talet var tuberkulosen en utbredd och svår folksjukdom i Sverige.

Kungshults sanatorium, även kallat Helsingborgs stads sanatorium, var en sjukvårdsinrättning norr om Helsingborg i Skåne.

Framgångarna med riksinsamlingen till Kung Oscar II:s jubileumsfond år 1897 stimulerade de styrande i Helsingborg till att även de samla in medel till ett tuberkulossjukhus. Helsingborgs stad beviljade extra anslag till sjukhuset, fri tomt och parkmark. Ett sanatorium byggdes för 38 patienter som togs i bruk 1910.

https://sv.wikipedia.org/wiki/Orupssjukhuset#/media/Fil:Orups_sjukhus_1.jpg

Orupssjukhuset är ett sjukhus i Höör. Det är en del av Skånes universitetssjukhus, men är helt specialiserat på rehabilitering för bland annat ryggmärgs- och hjärnskadade. Sjukhuset ligger på sluttningen vid Ringsjöns norra strand.

Sjukhuset var ursprungligen ett sanatorium som uppfördes 1912-15 av Malmö stad och Malmöhus läns landsting gemensamt för vård av patienter med tbc.

https://sv.wikipedia.org/wiki/Tyringe_badanstalt_och_sanatorium#/media/Fil:Tyringe_kurhotell_3.jpg

Tyringe badanstalt och sanatorium, i Hässleholms kommun i Skåne län, var en av de större anstalterna för bot och rekreation i Sverige. Anstalten öppnades 1907 och kunde erbjuda såväl vila som olika slag av bad. På 1960-talet bytte man inriktning och namn till Tyringe kurhotell.

Saltsjöbadens sanatorium och badanstalt

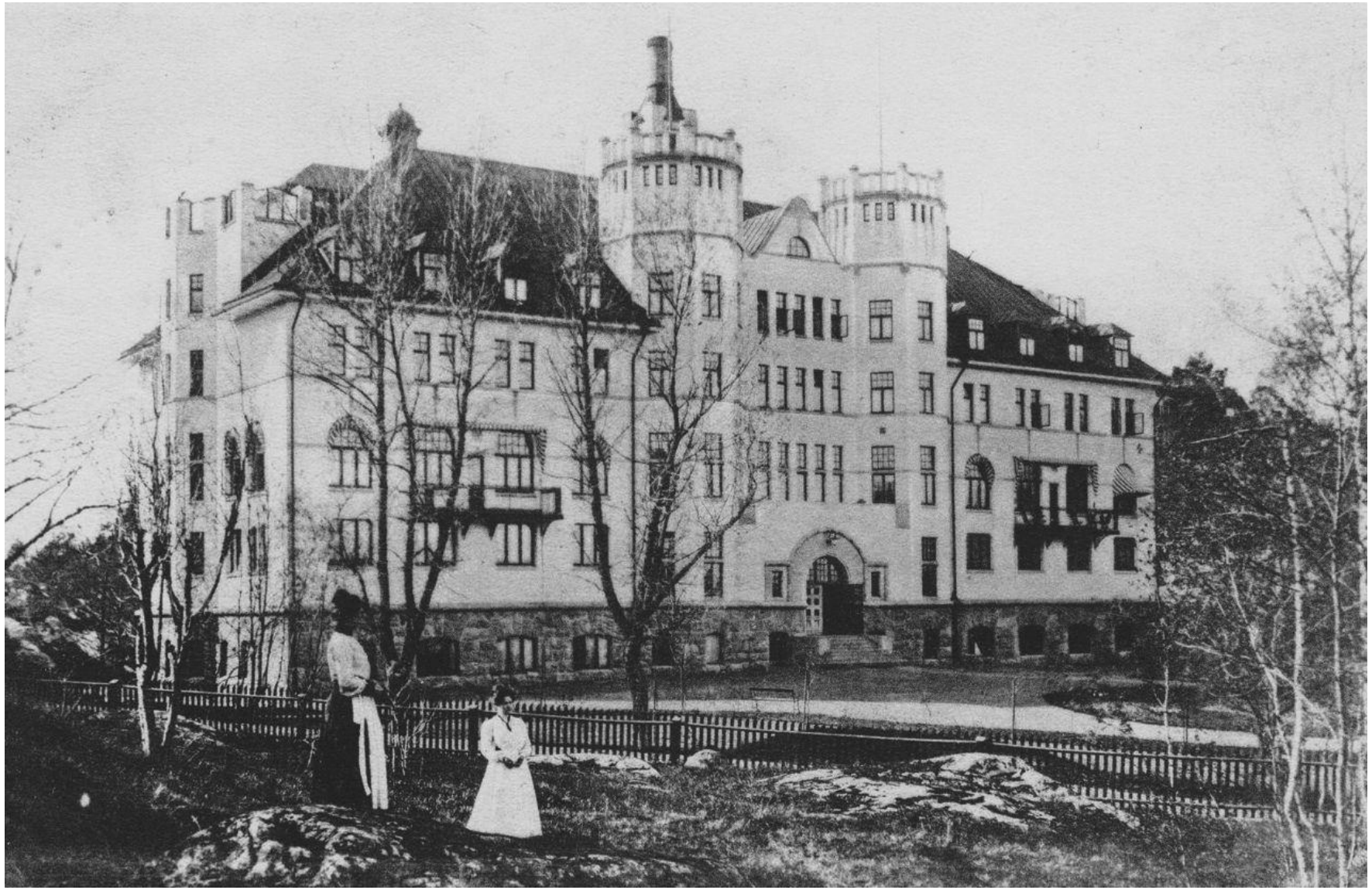

Istället för sanatoriet i Malmska villan uppfördes något längre söderut längs Saltsjöpromenaden ett stort badhotell, även kallat "Saltsjöbadens sanatorium och badanstalt", kort Sanatoriet, som övertog Clara Smitts verksamhet och invigdes den 15 juni 1903. Det blev en pampig vitputsad stenbyggnad i sex våningar med tinnar och torn som påminner i sin arkitektur om det närbelägna Grand Hotel Saltsjöbaden.

Den utbyggda anläggningen 1917.

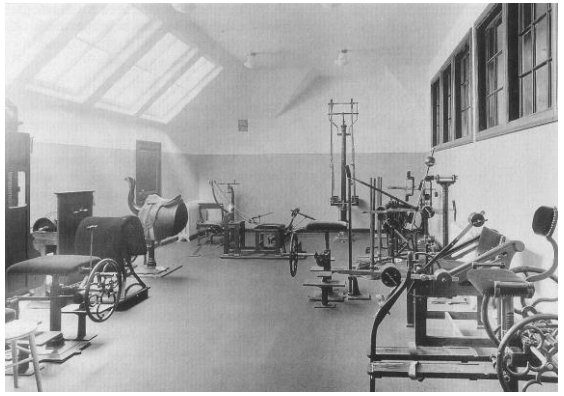

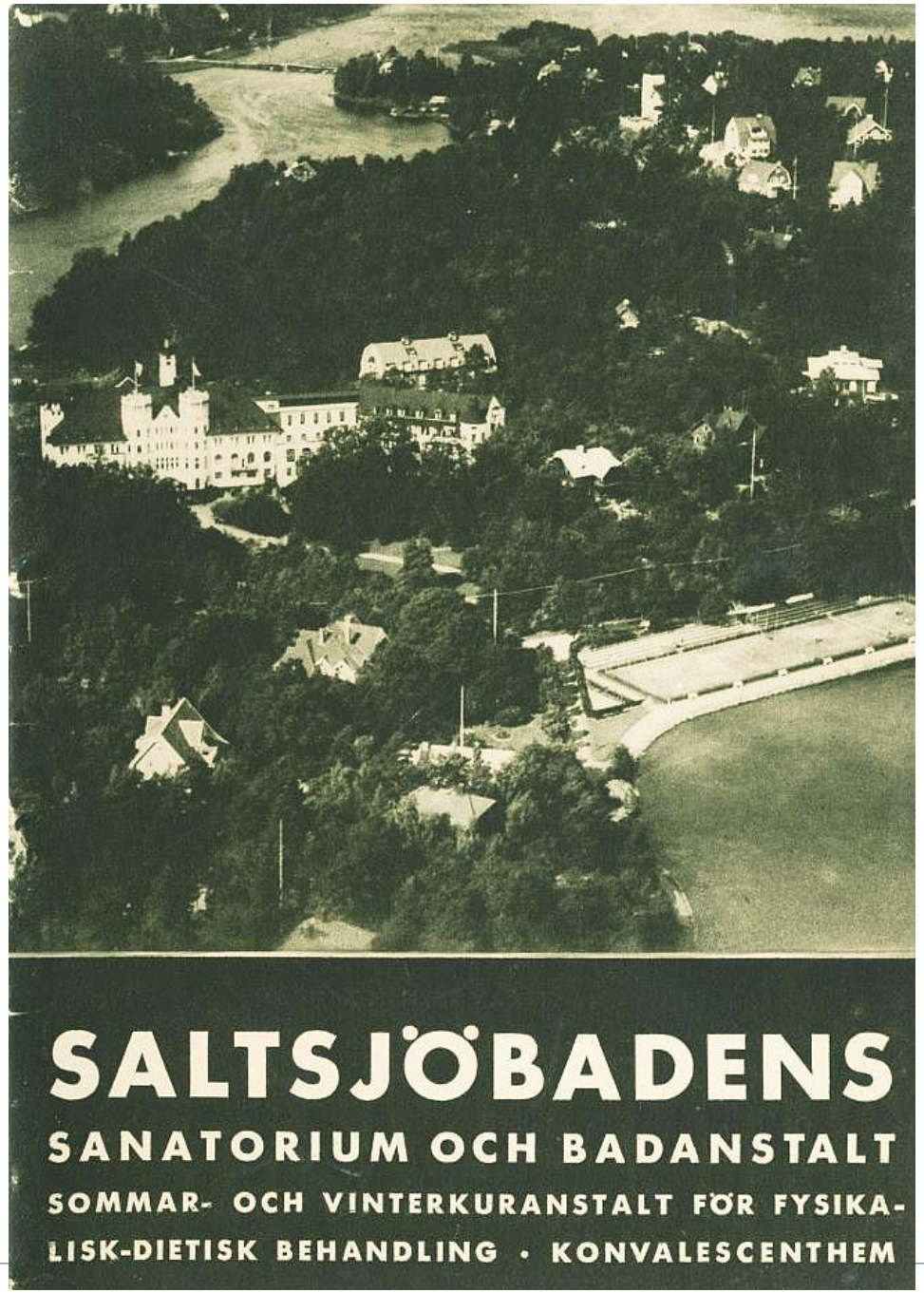

https://sv.wikipedia.org/wiki/H%C3%A4ssleby_sanatorium#/media/Fil:H%C3%84SSLEBY_SANATORIUM_jpg

Hässleby sanatorium.

Hässleby sanatorium (även stavat Hessleby) i Mariannelund är ett av de tre så kallade jubileumssanatorierna som uppfördes i Sverige med medel ur Oscar II:s jubileumsfond från 1897. De andra två sanatorierna var Hålahults sanatorium i Ervalla utanför Örebro och Österåsens sanatorium utanför Sollefteå.

Kustsanatoriet Apelviken var ett sanatorium vid Lilla Apelviken i Varberg, grundat 1904 av läkaren Johan Severin Almer. Sanatoriet ägdes och drevs av ”Föreningen för kustvård åt skrofulösa barn”. Det var avsett för barn som led av skrofulos samt körtel-, ben- eller ledtuberkulos. Vid starten 1904 fanns endast en träbyggnad med plats för cirka 20 patienter,

https://sv.wikipedia.org/wiki/Kustsanatoriet_Apelviken#/media/Fil:Kustsanatoriet_Apelviken_januari_2012.jpg

Spenshult

Spenshults sanatorium anlades år 1911–1913 i Spenshults kronopark för vård av tuberkulossjuka. Sanatoriet ägdes av staten och förvaltades av Överstyrelsen för Konung Oscar II:s jubileumsfond för bekämpandet av lungtuberkulos. Den slottsliknande sanatoriebyggnaden ritades av arkitekten Ivar Tengbom.

Renströmska sjukhuset (Sanatorium å Kålltorp)

År 1903 föreslog den förste stadsläkaren i Göteborg, att ett lungsotssanatorium borde uppföras och därefter beslutade Göteborgs stadsfullmäktige att den Renströmska fonden skulle bidra med 300 000 kronor för ändamålet och att sjukhuset skulle bära Sven Renströms namn. Grosshandlaren Sven Renström som avled 1869 hade testamenterat ett belopp av 1 miljon riksdaler silvermynt till Göteborgs stad.